

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra veterinárních disciplín

Agresivita a plemeno border collie

Bakalářská práce

Autor práce: Barbora Múdra

Vedoucí práce: Ing. Peter Makovický, PhD.

© 2013 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Agresivita a plemeno border collie" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne _____

Agresivita a plemeno border collie

Aggression and breed border collie

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá plemenem psa border collie a agresivitou jiných plemen psů vůči plemeni border collie i samotným agresivním chováním border collíí . V práci jsou vystiženy nejdůležitější okamžiky vzniku tohoto plemene, jeho vývoj a současné využití. V hlavní části je popsáno především vrozené chování a charakter border collíí a s nimi spojené možné podněty k útoku pro psy jiných plemen, agresivní chování jedinců plemene border collie a příčiny tohoto chování, ať už jde o špatnou rannou socializaci nebo vrozené genetické onemocnění způsobující agresivitu, nechybí výklad agresivity obecně, její příčiny, důsledky a vzorové situace popisující agresivní nebo podřízené chování. Součástí práce je přiložený dotazník pro majitele, chovatele a příznivce border collie. Prostor pro vyjádření a zpracování dotazníku měli i majitelé psů jiného plemene mající s útokem na border collii vlastní zkušenost. Z výsledků dotazníkového šetření je patrné, že vrozené projevy chování border collíí mají nezanedbatelný vliv na jejich fungování v normálním životě, jejich přirozené projevy ve psech jiného plemene vyvolávají neklid a v některých případech vyústí v agresivní konflikty. Hlavní vliv na chování zvířat mají jejich majitelé, kteří mohou správnou výchovou a zaměstnáním border collie částečně přirozené projevy vyvolávající konflikty potlačit.

Summary

This bachelor degree is about the dog breed, Border Collie and aggression of other dog breeds towards the Border Collie as well as this breeds own aggression. This work includes the most important point of this breeds origins, Evolution and the current use of the Border Collie. The main part is mostly about the inborn behaviour and character of the Border Collie as well as its possible stimulus to attack dog of a different breed. It includes the aggressive Behaviour of a solitary Border Collie and the cause for such behaviour. There could be several causes for their aggressive behaviour these include bad early socialisation and inborn genetic reasons. The work also includes a questionnaire for dog owners, breeders and Border Collie lovers. Owners of diferent breeds had an opportunity to speak about their own experiences of their dog attacking a Border Collie. From questionnaire results it is obvious that the Border Collie's inborn display has a negative influence on their normal life. The negative display in dogs of a different breed may couse trouble and in some cases end ni an aggressive conflict. The main influence in an animals behaviour is their owner, whitch may switch positive training a achieve work with the Border Collie, partly eliminate their aggressive behaviour.

Klíčová slova

border collie, agresivita, chování, dominance, psí řeč

Keywords

Border collie, aggression, behaviour, dominance, dog language

Obsah

1. ÚVOD	1
2. CÍL PRÁCE	3
3. PŘEHLED LITERATURY	4
3.1. BORDER COLLIE	4
3.1.1. Historie plemene	4
3.1.2. Standart plemene border collie	5
3.1.3. Vrozené modely chování a inteligence border collie.....	8
3.1.3.1. Inteligence.....	8
3.1.3.2. Oči.....	9
3.1.3.3. Pasení	10
3.1.3.4. Štípání	11
3.1.3.5. Přikrčená chůze.....	11
3.1.3.6. Vztah k psovodovi	12
3.2. AGRESIVITA	13
3.2.1. Konkurenční agrese	13
3.2.2. Obranná agrese	14
3.2.3. Hrozba.....	14
3.2.4. Agresivita ve štěněčím věku	14
3.2.5. Tlumená a netlumená forma agrese	15
3.2.6. Agresivita na vodítku.....	16
3.2.7. Agresivita a lovecká náruživost.....	17
3.2.8. Agresivita a služební využití psa	17
3.2.9. Patologická agrese	18
3.2.9.1. Neuronální ceroidní lipofuscinóza (NCL)	18
3. 2. 10. Dominance a submise	19
3. 2. 11. Omezení agrese a vrozené zábrany agresivity	20
3.2.11.1. Tělesné znaky mládí	20
3.2.11.2. Pohlaví	21
3.2.11.3. Vytváření teritorií	21
3.2.11.4. Ritualizace	21
3.2.11.5. Zvedání tlapky	22
3.2.11.6. Olizování koutků.....	22
3.2.11.7. Lehnutí na záda.....	22
3.2.11.8. Lehnutí na břicho	22
3.2.11.8.1. Konejšivé signály.....	22
4. MATERIÁL A METODY	23
5. VÝSLEDKY.....	24

6. DISKUSE A ZÁVĚR	29
8. SEZNAM LITERATURY	31
9. SEZNAM ZKRATEK.....	34
10. SEZNAM PŘÍLOH.....	35
PŘÍLOHY	36
1. DOTAZNÍK.....	36
2. Fotografické a obrazové přílohy	44

1. ÚVOD

Agresivita psů je vážným problémem chovatelské praxe v celé Evropě. Tato problematika je přitom v současnosti běžně probírána v médiích, včetně různých periodik s výraznými atakami na odbornou veřejnost a na samotné chovatele. Dochází k vzniku prostorů, kde se vlivem neodborného přístupu tvoří fámy, které samy o sobě představují jen neověřená fakta, nebo subjektivní názory. Část laické veřejnosti se přitom pod záminkou ochrany vlastní bezpečnosti již delší dobu snaží veškerými způsoby, i právní cestou, prosadit omezení, až totální zákaz chování některých plemen psů. Jako hlavní argument uvádějí nepřizpůsobivost, agresivitu, napadání osob, jiné psy. Jiné zdroje však uvádějí, že tento postup je spekulativní, mimo toho ke dnešnímu dni vůbec nebyly dostatečně uváženy možné dopady takého opatření, nakonec ani nebyly detailně prozkoumány interakce v rámci vztahu jednotlivého plemene a jiného plemene, určitého plemene a člověka. V domácí vědecké literatuře podle nás rezonují práce, které by zkoumaly agresivitu psů za různých okolností v rámci výše vzpomínaného vztahu plemene a plemene a plemene a člověka. Pokud nebudeme brát do úvahy fenomén patologické agrese (Vieira, 2007), je možné konstatovat, že agresivita představuje normální repertoár chování psa (Arpaillange, 2007), což prakticky znamená, že každý pes má tendenci být agresivním a další odborné práce by podle nás měli být přednostně zaměřené na motivaci a příčiny jednotlivých forem agrese. Tyto studie by přispěly k lepšímu pochopení chování psa a v čase rozmachu a podpory chování psů by mohli přispět k řešení některých sociálně etologických problémů ve výše naznačených interakcích. Border collie je oblíbené plemeno psa, které je vyšlachtené pro shánění stád ovcí a práci u stáda. Jde o inteligentní a učenlivé zvíře, kterému se v dostupné literatuře připisují vynikající vlastnosti (Pilleary and Reid, 2011). Byly však pozorovány i různé povahové problémy charakteru bojácké povahy, apatie a sklony k agresi (Stafford, 1996). Uvedené problémy jsou referovány i samotnými chovateli a jsou také předmětem rozsáhlých a vášnivých diskusí v jednotlivých internetových fórech. Není celkem jasné, jaká je etiologie takéhoto chování. Zdá se, že vysvětlení by mohli donést jednak genetické průzkumy (Chang et al., 2009), jako i etologické studie, které analyzují socializaci psa v průběhu jeho dospívání a v tomto významu především vliv majitele na psa přes jeho výchovu (Rooney and Bradshaw, 2004., Lit et al., 2010). Vzhledem k současným trendům intenzivní podpory chovu psů a podpory jejich správné výchovy, se hledají příčiny agrese psů i se specifikací na jednotlivá plemena. Podle nás je řešení uvedené problematiky aktuální i

v podmínkách České republiky a proto jsme se rozhodli vypracovat práci v uvedeném profilu se specifikací na plemeno border collie.

2. CÍL PRÁCE

Cílem práce je zpracovat literární rešerži na téma „*Agresivita a plemeno border collie*“. Cíl práce je ověřen na metodice dotazníku, zda je plemeno border collie v důsledku jiné mentality a jejího přirozeného chování při kontaktu s jinými psy těmito napadáno, a zda je tento fenomén zaznamenáván i jinými chovateli.

3. PŘEHLED LITERATURY

3.1. BORDER COLLIE

3.1.1. Historie plemene

Již v minulosti existovalo mnoho pasteveckých plemen psů, dokonce více než dnes. Z důvodu rozšíření infrastruktury nebo vymizení velkých predátorů ovcí došlo k vyhnutí mnoha plemen.

Pastevečtí psi se začali ve Velké Británii uplatňovat kolem roku 1500. K ovládní stád ovcí byli ovčáctí psi nutností, což popsal James Hogg, ovčák a básník z Ettrick Valley u skotských hranic. V oblastech, kde se pasou obrovská stáda ovcí, se dodnes používají plemena disponující vynikající kondicí, dokola obíhající seskupené ovce a vedoucí je na dlouhé vzdálenosti.

Bohatství Velké Británie záviselo na ovcích a jejich vlně. V Británii se dominantním plemenem stala border collie. Název border collie vznikl v roce 1915. Dříve se všem podobným pracovním psům říkalo skotské nebo pracovní kolie. Označení border souvisí s oblastí vzniku plemene: border country znamená hraniční území mezi Skotskem a Anglií. O původu slova kolie existují přinejmenším dvě teorie. Jedna je spojená se jménem skotského plemene ovcí colley sheep, když navíc colley znamenalo i černý. Ve skotské galštině značí užitečný, což je navíc krátká a dokonalá charakteristika plemene.

Border collie je celkově menší a méně agresivní než plemena v jiných oblastech Evropy, a to zejména proto, že nemusí zápasit s vlky nebo jinými velkými predátory.

Většina z pracovních kolíí byli tvrdí, silní, spíše nepřátelští psi, obtížně kontrolovatelní, ale jejich zájem, instinkt, koncentrace a obrovská moc nad ovcemi bylo nepřekonatelná. Bylo důležité najít mírnější povahu pracovní kolie ke zklidnění těchto tvrdých psů. V roce 1984 zemědělec Northumbrie, Adam Tefler, našel správnou kombinaci. Výsledkem byl psí genius s názvem Hemp. Vznikl křížením silně očima hypnotizující, ale méně temperamentní fenou Meg a psem Royem, s ne tak silným pasteveckým instinktem, zato s dobrou povahou a vydatným temperamentem. Zemřel v roce 1903, kdy zplodil více než 200 štěňat a stal se zakladatelem moderního plemene border collie. Jeho vzhled slouží jako model pro dnešní exteriér (Grew, 1985).

Dalším významným předkem byl Old Kép, syn Hempa. Kép byl velmi přátelský a milý, což bylo hlavním přínosem pro plemeno border collie. Byl nejpřátelštějším psem ze všech, ostatní byli nedůvěřiví k lidem, on naopak. Další důležitý znak, který předával svým potomkům, byla jeho práce očima, díky které vyhrál 45x první místo v závodech. Képovo syn Don (ISDS 11) byl exportován na Nový Zéland, kde se stal zakladatelem australské větve border kolií. Wartime Cap byl dalším významným psem v chovu border collíí. Je otcem 188 registrovaných štěňat. Gilchrist Spot byl dokonalý svou prací s očima, jeho potomstvo se proslavilo dobrou povahou, širokým přebíháním a pěkným pracovním stylem. Vůbec nejpoužívanějším psem v historii border kolií se stal Winston Cap (ISDS 31154). Mnoho dnešních border kolií jsou jeho potomci. Následkem této vysoké koncentrace genů se vrátilo mnoho recesivních charakteristik, nežádoucí a agresivní chování, dědičná onemocnění.

3.1.2. Standart plemene border collie

Plemeno border collie je dle klasifikace FCI (Federation cynologique internationale) řazeno do plemen ovčáckých, pasteveckých a honáckých.

Země původu: Velká Británie

Celkový dojem: celkově by měli být psi tohoto plemene dobrých proporcí, přičemž pružné linie obrysu psa vypovídají o kvalitě, půvabu a dokonalé harmonii ve spojení s dostatkem substance. Vzniká dojem, že pes je schopen podávat vytrvalé výkony. Jakýkoliv sklon k těžkopádnosti nebo slabosti je nežádoucí.

Důležité proporce: temeno a hřbet nosu jsou přibližně stejně dlouhé. Délka trupu by měla poněkud přesahovat kohoutkovou výšku.

Chování a charakter: bdělý, pozorný, ovladatelný a inteligentní pes, není nervozní ani agresivní.

Temeno: lebka poměrně široká, týlní hrbol nevyjádřen.

Obličejová část

Nos: černý s výjimkou hnědých nebo čokoládově zbarvených psů, u nichž může být hnědý. U modrých psů by měl být zbarven břidlicově. Nosní otvory dobře vyvinuté.

Tlama: přiměřeně široká a silná, k nosní houbě se zužuje.

Líce: nejsou plné ani oblé.

Zuby a čelisti: silné s dokonalým pravidelným a úplným nůžkovým skusem, tzn. skus, u něhož řezáky horní čelisti těsně přesahují přes řezáky dolní čelisti, přičemž jsou v čelisti usazeny kolmo.

Oči: široce posazené, oválné, střední velikosti a hnědé až na zbarvení blue merle, kdy smí být část jednoho nebo obou očí nebo celé oči modré. Výraz mírný, bdělý, pozorný a inteligentní.

Uši: uši střední velikosti a textury, široce posazené, nesené vzpřímeně nebo částečně vzpřímeně, vysloveně pohyblivé.

Krk: dobré délky, silný a svalnatý, lehce klenutý, k plecím se rozšiřuje.

Trup: trup atletického vzhledu

Hrudník: hluboký a poměrně široký. Žebra dobře klenutá.

Bedra: svalnatá, ale ne vtažená

Zád: široká a svalnatá, při pohledu z profilu půvabně probíhá směrem k nasazení ocasu

Ocas: přiměřeně dlouhý, svým posledním obratlem dosahuje nejméně k hleznu, hluboko nasazen, dobře osrstěn, na konci s lehkým obloukem vzhůru, čímž působí půvabně a vhodně tak přispívá k celkové harmonii psa. Při vzrušení může být ocas nesen výš, ale nikdy ne nad hřbetem.

Varlata: psi musí mít dvě viditelně normálně vyvinutá varlata zcela spuštěná v šourku.

Hrudní končetiny: hr. končetiny při pohledu zepředu rovnoběžné, nadprstí při pohledu z profilu lehce zešíkmené. Kostí silné, ale nepůsobí hrubě. Plece uložené dobře dozadu, lokty těsně přiléhají k tělu.

Tlapy: tlapy oválné, polštářky silné a pružné, zdravé, prsty klenuté, těsně přiléhající, drápy krátké a silné.

Pánevní končetiny: stehno dlouhé, silné a svalnaté, s dobře úhlenými koleny a silnými nízko posazenými hlezny. Od hlezen až k zemi silná stavba kostí. Pánevní končetiny při pohledu zezadu rovnoběžné.

Chody: pohyb by měl být volný, plynulý a neúnavný, tlapy by se měly zvedat co nejméně, aby se pes pohyboval plynule a velkou rychlostí.

Vlastnosti srsti: uznávají se dvě varianty srsti, jedna středně dlouhá a druhá patrová. U obou variant je krycí srst hustá a střední textury, podsada měkká a hustá, díky čemuž poskytuje srst border collii velmi dobrou ochranu proti rozmarům počasí. U variety se středně dlouhou srstí tvoří bohaté osrstění hřívu, kalhoty a vlajku. V obličejové části, na uších, hrudních končetinách (až na vlajku) a pánevních končetinách od hlezna dolů by měla být srst hladká a krátká.

Barva: dovolena je celá řada barev, přičemž bílá nesmí převládat.

Velikost a hmotnost: ideální výška u psů je 53 cm, u fen poněkud méně.

Vady: všechny odchylky od výše uvedených bodů by se měly posuzovat jako vady, přičemž jejich hodnocení musí být v souladu se závažností odchylky.

3.1.3. Vrozené modely chování a inteligence border collie

3.1.3.1. Inteligence

Border collie je vyhlášená svou nadprůměrnou inteligencí, vede desítky nejrůznějších žebříčků, testů a výzkumů zabývajících se inteligencí psů. Díky své inteligenci se naučí rozlišit desítky zvukových a znakových povelů. Povelů musí být vždy dáváno jasně, včas a přesně pro danou situaci, při chybě psovoda border collie vyhodnotí situaci po svém a zareaguje tak, jak sama uzná za vhodné (Loučka, 2008).

Tabulku seřazenou podle stupně inteligence a poslušnosti sestavil např. Coren (1994) již v roce 1994, kde border collie bezkonkurenčně zaujala první místo následována pudlem a německým ovčákem (Dostál, 2007).

Velmi známým je pes border collie Chaser, který byl podroben rozsáhlému výzkumu. Experiment měl čtyři části. Chaser se díky intenzivnímu tréninku naučil a následně udržel 1022 pojmů, které rozlišil. Dále pochopil, že zadaný název odkazuje na daný objekt. Dalším experimentem se zabýval vícečetnými názvy pro jeden objekt, které dokázal Chaser také jednoznačně správně vyhodnotit. Při posledním experimentu byl Chaser poslán pro předmět do druhé místnosti. V ní leželo několik aportů, které pes znal a jeden, jehož název pes neznal a zrovna pro něj byl poslán. Na základě znalosti ostatních aportů pes vyhodnotil, že požadovaným předmětem je právě ten neznámý. Bylo tak prokázáno, že pes dokáže spolehlivě porozumět smyslu slov (Pillely and Reid, 2011).

Ještě dříve než s Chaserem, byl výzkum prováděn s border collí Rico. Ten dokázal rozlišit 200 významů slov, které dokázal spolehlivě rozlišit už po čtyřech týdnech intenzivního výcviku. Také dokázal přinést z vedlejší místnosti předmět, jehož název neznal.

Nyní border collie prokazuje i další schopnosti. Dokáže přinést z vedlejší místnosti předmět, který je jí ukázán. Ukázaným předmětem nemusela být přesná kopie, ale např. zmenšenina. Dokonce se podařilo naučit psa, aby donesl předmět ukázaný na fotografii, spolehlivě to ovšem zvládla pouze jedna ze zkoumaných border collí, ostatním to dělalo problémy i po intenzivním výcviku. Šimpanz nebo delfín v podobném experimentu naprosto selže, po ukázání fotografie nepochopí, že po něm člověk něco chce. U psa jde tedy nejen o doklad o jejich vysoké inteligenci, ale také o snahu vyhovět svému člověku (Kaminski et al., 2004).

3.1.3.2. Oči

Hlavním charakteristickým znakem border collie je jejich typický pohled, jejich důkladná práce očima, schopnost fixace a až rentgenový pohled. Pastervecká plemena psů všeobecně používají pohled při kontaktu s jinými tvory více než jakékoliv jiné plemeno. A border kolie jsou absolutní špičkou v tomto typu komunikace. Oko border collie se fixuje na objekt při nahánění, při zastavení, při pohybu a změnách směru. Tímto způsobem ovlivňuje objekt nebo celé stádo s naprostým klidem. Oči border collie hypnotizují objekt do té doby, dokud zvíře neodvrátí hlavu a nepohle se požadovaným směrem. Pokud by zvíře chtělo udělat něco jiného, border collie zasáhne dříve, než se zvíře vůbec pohne.

Bylo provedeno několik výzkumů, které to jen potvrzují. Výzkumy prokazují, že border collie raději komunikuje pohledem s určitým odstupem od sledovaného objektu na rozdíl například od zlatého retrívra, který vyhledá s objektem raději tělesný kontakt (Lit et al., 2010).

Míra schopnosti práce s očima je z podstatné části dědičná. Několik dlouholetých výzkumů v chovatelských stanicích nebo testování border kolíí při práci je toho důkazem. Díky znalosti genetiky lze potom párovat rodiče s výbornými genetickými předpoklady pro práci s očima a vychovat si tak pastervecké šampiony. (Arvelius et al., 2012). Prvním velmi významným psem se skvělou prací očima byl Old Kép, který díky této své přednosti vyhrál 45x nejvyšší soutěže v pasení. Tuto vlastnost spolehlivě předal dále. Skvělou fixací očima prováděla i fena Meg, matka slavného zakladatele a modelového psa pro plemeno border kolie Old Hempa (Grew, 1985).

V souvislosti s pohledem se hovoří o tzv. strong eyed a loose eyed. Silný pohled používá většina border collíí, ale nebylo tomu odjakživa, i border collie díky svým předkům pocházejícím z řad skotských kolíí se dříve vyznačovala volnějším pohledem. Psi se silným pohledem se vyznačují příkrčenou chůzí, silnou fixací, často se při své práci zaměřují na menší počet jedinců, nebo jednotlivce, dokáží přesně reagovat na vedoucí zvíře skupiny. Svým pohledem dokáží ostatní zvířata zmrazit na místě a poté nasměrovat potřebným směrem. Nevýhodou psů se silným okem je časté neposlouchání, kdy se pes odmítne pohybovat a jen zírá. Psi s volnějším pohledem tolik nepoužívají příkrčenou chůzi, chodí vzpřímeně. Stádo regulují pohybem celého těla, ne pouze pohledem. Zvířata často blokují, popřípadě do nich narážejí. Pes má také větší přehled po krajině a soustředí se na celé stádo, ne na jedince. Často psi s volným pohledem ale jen pobíhají kolem stáda a nesoustředí se. Někteří psi dokáží rozlišit, kdy použít pohled či tělo převážně v závislosti na velikosti stáda.

Schopnost border collie ovládat stádo pohledem je částečně ovlivněno i barvou oka. Pracovní pes má obvykle světlejší oko než ten, který má vlohy pro pasení nižší. Velmi tmavé oko nepřenáší důležitou aktivitu mozku psa a tyto oči se nedají dobře přechíst, naopak velmi světlé oko vypadá moc tvrdě, pes má silný pronikavý pohled a u zvířete vzbuzuje strach, což je u drobnějších zvířat nežádoucí. U dobytka ale bývá pes s velmi světlým okem často žádán, oko vzbuzuje větší respekt, který je pro práci s velkým silným zvířetem potřeba. Ideální jsou oči trikolorních psů, kteří mají bledší odstín než černobílý pes, ani tmavé, ani příliš světlé. Border collie dokáže postřehnout pohyb svého pána i při vysoké rychlosti a dokáže se tak rychle řídit jeho povely. Zorné pole mají díky bočnímu umístění očí a divergujícím osám o 30 až 50 stupňů větší, nevidí však tak plasticky a detailně. Pes dokáže zaregistrovat pohyb psovoda i šikmo za ním a řídit se jeho povely. Není toho ovšem schopen na kratší vzdálenost do deseti metrů, kdy se psovod nehýbe. Stejně to má i s ovceci, pokud ovce nehnutě stojí nebo leží, pes ji prakticky neregistruje, jakmile se začne pohybovat, vidí je border collie i na delší vzdálenost v celém zorném poli (Loučka, 2008).

Upřený pohled je u border collie přirozeným projevem jejího chování. Fixování očima ovšem patří k projevům hrozby a je ukázkou vysokého sebevědomí zvířete. Tak může pohled border collie, který není myšlen nijak agresivně, vyvolat v jiném psu pocit, že jde o hrozbu. Pokud má border collie ještě zvýrazněnou kresbu srsti nad očima, hrozbu tím ještě umocní. Fixace očima společně se stažením ústních koutků je výraz objevující se u psa, který se chystá zaútočit. Mezi psi při komunikaci tak může dojít k špatnému výkladu pohledu border collie a může dojít k útoku (Mikulica, 1985).

3.1.3.3. Pasení

Dalším typickým projevem chování border collie je obíhání objektu a shánění lidí, jiných psů nebo zvířat dohromady. Border collie mají nejlepší schopnost dostat stádo do pohybu z místa na místo, nebo oddělit část stáda, které mám být přehnáno jinam (Dostál, 2007). Už v sedmi týdnech se někteří jedinci, hlavně z pracovních linií, projevují. Při hře s ostatními štěňaty je neustále obíhají, plíží se, zalehávají. Svou roli hrají i rodiče vrhu, budoucího majitele psa by měly zajímat jejich projevy chování, zda obíhají velká prostranství, nebo běhají v těsné blízkosti, zdaje flegmatický nebo pracuje dlouho a rád. Z hlediska dědičnosti se vloha pro pasení řadí mezi nízko dědivé znaky. Německý výzkum probíhající v letech 1994-1998 prokázal dědičnost pohybující se okolo hodnoty 0,13 (Hoffmann, 2003). Poněkud vyšší výsledky zaznamenali i ve Švédsku, kde podobný výzkum probíhal v letech 1989 – 2003.

Zajímala je dědičnost veškerých vloh pro pasení, kde byla průměrná hodnota heritability 0,3, což stále ještě řadí tyto vlohy mezi nízko dědivé (Arvelius, 2012). Border collii vyprovokují k reakci ovce nebo psovod, ovčák. Instinktivně border collie začne ovce obloukem obíhat, hnát ve směru k ovčákovi a udržovat je v těsné blízkosti. Musí si umět poradit za nepříznivých podmínek počasí, ve stresu, v každém typu terénu. Psa je nutné připravit psychicky i fyzicky, aby plnil povely svého pána a dokázal potlačit instinktivní chování. Příkladem může být situace, kdy pes dostane povel k zastavení a neměl by, ani když se ovce rozběhnou, vyběhnout směrem k nim, jak by mu velel instinkt (Loučka, 2008). U výcviku bylo prokázáno, že i negativní posílení může být žádoucím trestem, hlavně u vrozených modelů chování. Například zamezení přístupu border collie k ovčím, či její úplné zastavení při pohybu ke stádu. Zatímco pozitivní posilování lze použít výhradně pro výcvik ostatního chování (Markschark, 2002).

Pro border collii je její hyperaktivita a pobíhání naprosto přirozená. Při společných kontaktech s jinými psy ve smečce může docházet ke konfliktu vyvolaném neustálým pobíháním border collie kolem ostatních. Často nezvládnuté chování border collie vede i k ohrožení jejího života, nahánění dětí, cyklistů nebo aut může zapříčinit nehodu (Loučka, 2008).

3.1.3.4. Štípání

Přirozený projev, ne projev agresivity, to je další znak přirozeného chování border collíí – štípání. Neznamena to, že je pes nebezpečný nebo trpí poruchou chování. Často si tímto projevem snaží prosadit svou vůli, kterou podpoří štípnutím. Často to bývá viděno při práci u vzdorných ovcí, kdy pes naznačí, nebo provede útok – štípnutí do zadních končetin nebo mulce vzdorné ovce a přinutí ji tak k požadované reakci. (Loučka, 2008). Opět i tento projev chování přináší problémy v běžném životě, kde je štípání silně nežádoucí. Ve smečce na to mohou jiní psi reagovat agresivně, pro děti také není příjemné, že je hyperaktivní border collie štípně do kotníku, když se dítě pohybuje pro ni nežádoucím směrem.

3.1.3.5. Příkrčená chůze

Border collie blížící se ke stádu ovcí se pohybuje v typickém příkrčeném postoji s dopředu nataženým krkem, hlava i ocas jsou nesené velmi nízko. Velice málo zvedají nohy, jsou

napnuté jako tětíva. Nemá problém z prudkého běhu ihned zastavit, změnit směr např. i přímo ve výskoku. Dokáží přesně odhadnout vzdálenost, ve které by se měly od zvířat pohybovat, aby je nepoplašily, nebo naopak se dostaly naopak tak blízko, aby je přiměly k pohybu. Border collie svým příkřčeným postojem a opatrným pohybem dávají najevo velké soustředění (Loučka, 2008).

3.1.3.6. Vztah k psovodovi

Border collie mají velmi silný vztah ke svému psovodovi, který pramení již z minulosti, kdy byl pes se svým ovčákem pořád. Ovčáci svého psa fixovali sami co nejvíce na sebe, sami je krmili a manipulovali s nimi za všech situací. Pouto mezi psem a jeho pánem je tak obrovské. Ovčácký pes pracuje v těsném kontaktu a spolupráci s člověkem, jedním okem pes stále pozoruje a plní pokyny psovoda a současně u toho samostatně přemýšlí. Těsným kontaktem je myšleno duševní propojení mezi psem a psovodem, kdy se pes snaží udělat vše, co svému pánovi na očích vidí (Loučka, 2008).

Z těsného vztahu mezi psovodem a border collií mohou pramenit problémy v běžném životě border collie. Border collie si může svého pána až abnormálně přivlastňovat, agresivně může odhánět veškeré možné vetřelce. Stejný problém může nastat i s jinými psy, border kolie je zvyklá pracovat sama a spoléhat se jen na sebe a svého pána a přítomnost jiných psů je může vyvádět z míry.

V mnoha testech zabývajících se chováním dosahují border collie vynikajících výsledků. Testy prováděné psovody a výcvikáři zahrnují nezávislost, motivaci, vytrvalost a další znaky chování vybraných plemen psů. Border collie se společně s anglickým springer spanielem blíží ideálním hodnotám ve všech sledovaných znacích. Celkově byli psovodi se svými psy spokojeni napříč všemi plemeny (Rooney, 2004).

3.2. AGRESIVITA

Agresivita není instinktem, ale je emocí, která spouští agresi a doprovází ji, po uskutečnění agrese klesá. Emoční procesy, které agresi spouštějí a doprovázejí, lze tlumit, rozvíjet i podmiňovat.

Jako agrese se označuje útok, jeho náznak nebo ritualizovaná forma útoku proti jedinci téhož druhu. Objevuje se například při obraně teritoria, potravy nebo potomstva, při výběru pohlavních partnerů, při zaujímání a hájení pozice ve smečce (Mikulica, 1985).

Existují dva druhy agrese: 1) interspecifická – konflikt mezi příslušníky různých biologických druhů

2) intraspecifická – konflikt mezi příslušníky téhož druhu

Interspecifickou agresi lze rozdělit na konkurenční agresi a obrannou agresi.

3.2.1. Konkurenční agrese

Konkurenční agrese je výsledkem konkurence různých biologických druhů o stejné zdroje potravy a vody. Například lvi a hyeny skvrnitě patří mezi nesmiřitelné soupeře, jejichž společná setkání končí bojem o přežití. Obvykle bývá konkurence nejsilnější mezi jedinci stejného druhu, nejčastěji mezi jedinci stejného pohlaví nebo stáří. V domácnostech většina konfliktů vzniká mezi jedinci stejného pohlaví, může ale dojít i ke konfliktu mezi psem a fenou, zejména kvůli hierarchickému zařazení ve smečce. Problém může vzniknout v době puberty mladšího psa, či při oslabení organismu staršího psa. Jedna ze vzorových situací je doba krmení, kdy spolu mohou psi soupeřit, hlavně v případě, že je přítomen majitel.

Konkurenční agresivita může časem vymizet. Pokud majitel nevhodně zasahuje do hierarchie smečky, problém vymizet nikdy nemusí. Preferovat slabšího psa na úkor dominantnějšího je nevhodné, dochází tak k narušení pevně stanoveného vztahu dominance – submise. Stejně tak neuvážené užívání trestů vede k podpoření agresivity mezi psy v jedné domácnosti.

Intrasexuální agresivita je nejnanežněji rozeznatelná. Nejtypičtější je u samců v období puberty a je směřována proti jiným samcům. Pubertální pes se staví při kontaktu s jiným samcem do typicky útočné pozice. Řešením může být kastrace, efekt ovšem není okamžitý. Kastrace by měla být doplněna výcvikem poslušnosti a ovladatelnosti na procházkách.

3.2.2. Obranná agrese

Obranná agrese je projev chování zvířete, které se stane obětí útoku, často je také vyvolána díky nedostatečné socializaci nebo je následkem traumatické zkušenosti. V některých případech je tento typ agresivity namířen proti všem psům, nebo proti určitému plemeni, velikosti psa, nebo zbarvení.

K intraspecifické agresi lze zařadit i teritoriální agresi, která se vyskytuje u obou pohlaví, více však u samců. Postoj psa je jednoznačně útočný, pokud se jiný pes přiblíží, nebo přímo vstoupí, do jeho teritoria (Abrantes, 1997; Lounský, 2007; Casey et al., 2013).

3.2.3. Hrozba

Agresivita je emoce, která spouští a doprovází agresi nebo útok. Základním prostředkem je hrozba. Hrozba je ritualizovaná forma útoku. Pes ukazuje své zbraně, především svou pohotovost k útoku. Je možno vyřešit vyhrocenou situaci pouze hrozbou – neškodným rituálem naznačujícím odstup.

Účelem je zastrašit toho anebo to, co je psu nebezpečné či nepříjemné. Mezi signály značící hrozbu patří svráštění horního pysku s vráskami na nose a čele, obnažení zubů se špičáky, pžičemž koutky úst se zaoblí, až vytvoří písmeno U otevřené dopředu. Dalším signálem hrozby jsou vztyčené ušní boltce s vnitřní stranou namířenou k protivníkovi a upřený pohled. K dalším výrazovým projevům hrozby patří zježená srst na krku a hřbetě, pozdvižený ocas a specifický hlasový projev, vrčení. Každé plemeno vykazuje jiný tón vrčení, ale hloubka vrčení je všeobecným ukazatelem, jak intenzivní je agresivita (Mikulica, 1985; Rugaas 1997).

3.2.4. Agresivita ve štěněčím věku

První známky agresivity lze pozorovat už přibližně v pěti týdnech věku štěňat. První konfrontace vznikají samy od sebe. I přesto, že štěňata mají zajištěnou péči a potravu rovnoměrně, soupeření o zdroj potravy vyvolává boje mezi sourozenci. Není to boj o věci jako takové, protože štěňata nemají zájem vlastnit věci. Potyčky vznikají proto, že jsou sourozenci v jednu chvíli na tom samém místě. V tomto stadiu začínají štěňata projevovat agresi tak, jak je obvykle chápána. Začínají nevyprovokované nepřátelské činy a zahajují útoky na své sourozence. Pokud nepřátelské chování znamená opak přátelského, které lze charakterizovat jako příjemné, mírné a svolné, potom jde skutečně o projev nepřátelského chování.

Je velký rozdíl mezi tím, kdy někdo agresivní je a někdo pouze projevuje agresivní chování. Rozdíl je také mezi projevem vyprovokovaného a nevyprovokovaného agresivního chování. První potyčky mezi štěňaty se podobají potyčkám nespolečenských predátorů, např. lišek. V tomto stadiu nejsou štěňata vývojově příliš sociální. Sociálními se začínají stávat při dospívání, kdy se zbavují určitého stupně sobeckosti, kdy štěňata myslí pouze na sebe. Konfrontace mezi štěňaty jsou neškodné a štěňata si neublíží. Hlavní příčinou agresivního chování štěňat je soutěživost. Agresivní chování se vyvíjí současně s fyzickým a motorickým vývojem štěněte. Štěně se učí rozpoznávat znakové a zvukové signály pro určité vzory chování. Jakmile štěně poprvé přestane kousat svého sourozence, když dá najevo kňučením nepohodlí, znamená to, že se naučilo reagovat na určitý znakový stimul. Dále je na řadě matka – alfa samice. Mláďata se učí, jaké chování vyvolává agresi již v době odstavu od matky. Štěně brzy zjistí, že pokud si lehne a zůstane tiše ležet, neutrpí žádnou újmu, bolest ani nedojde k poranění, útok matky tak mají pod kontrolou. Později to štěně zkouší i na jiné dospělé členy smečky. Štěňata zkoušejí novou schopnost přijmout někoho k ústupu, aniž by musela kousnout. Zkoušejí to postupně u jednoho sourozence po druhém. Vrčí, cení zuby. Pokud se útok nezdaří, ví už velmi dobře jak se zachovat – zaujme polohu na zádech. Štěně se učí být sociálním predátorem, být jedním z mnoha, který musí občas ustoupit, aby mohl nakonec vyhrát. Ve věku osmi až dvanácti týdnů opouštějí štěňata sourozence a rodiče a jdou do nových rodin. Stejně jako děti se rychle naučí, že agrese jim může umožnit kontrolu nad zdroji. Také bylo prokázáno, že štěňata ukázněována tvrdými samci, stejně jako děti fyzicky trestané rodiči, vykazují tvrdé chování častěji než jiná, vychovávána benevolentněji.

3.2.5. Tlumená a netlumená forma agrese

Agresivní chování je motivováno především existencí jedinců stejného druhu, protože ti jsou si největšími konkurenty v boji o tytéž základní zdroje. Boje mezi jedinci téhož druhu můžeme pozorovat téměř u všech druhů obratlovců. Zvířata bojují tak, jak jsou geneticky naprogramována. Nakolik, jak dlouho a jak divoce budou zvířata bojovat, závisí na konečném zvážení nebezpečí ve srovnání s užitkem. Samci psů mohou divoce bojovat, obvykle si navzájem neublíží silnými čelistmi a zuby (Abrantes, 1997).

Tlumené agresivní chování je velmi běžné. Typickou situací je setkání dvou neznámých psů na ulici, kdy vznikne konflikt. Dochází k velmi krátkým a rychlým zákusům bez oťrásání. Psi se na sebe vrhají, chňapou po sobě, vrčí. Do zákusů psi nevkládají přílišnou sílu, psi si většinou neublíží. Konflikt často probíhá krátkou chvílí ve stoje, kdy se psi postaví na zadní

nohy, vzájemně se opřou o tělo protivníka a snaží se na sebe zaútočit svrchu. Příčinou podobných konfliktů nejčastěji bývá přílišné zkrácení seznamovacího ceremoniálu. Další příčinou je snaha jednoho psa vyjádřit převahu nad druhým psem. Pes snažící se vyjádřit převahu se přiblíží k druhému psovi z boku a klade mu na hřbet těsně za kohoutkem hlavu, jednu nebo dokonce obě nohy pokládá na jeho hřbet. Podle polohy trupů obou psů se toto postavení nazývá pozice T. Tato pozice může přinést pouze dva výsledky, podřízení slabšího jedince, nebo okamžitá bitka. Pozice T působí silně provokativně a i klidný pes se okamžitě vrhá do rvačky. Podřízení funguje hlavně u mladých zvířat, která se pokorně převalí na záda a odhalí břicho. Prvky tlumeného agresivního chování se velmi často objevují ve hrách. Netlumené agresivní chování se objevuje jen v nejméně závažných bojích. Jde o extrémní vyvrcholení v chování psa. Neobjevuje se náhle, předchází mu delší období drobnějších konfliktů a napětí. Netlumená agresivita je charakteristická o mocenský boj o pozici alfa. Těsně před útokem ukazuje pes typický bojový postoj. Hlava je mírně skloněna, uši jsou vztyčeny s ušním otvorem směřujícím na stranu a dopředu. Horní pysk je mírně přikrčen, zuby vyceněny a tlama pootevřena. U psa je ocas vztyčen nad hřbet, srst na krku a v oblasti lopatek je lehce zježena. Při rvačce směřuje první útok na tvář a čenich, na hrdlo nebo pod kohoutek a na šíji. V průběhu rvačky dochází k nekontrolovatelnému kousání bez výběru, lze ale pozorovat řízené útoky na přední nohy protivníka. Dochází k pevným zákusům a následuje intenzivní otrásání jako při lovu kořisti. Rvačka je u psů provázena hlasitým hlasovým projevem. Následky rvačky bývají závažné. Služební psi jsou zvyklí nosit náhubek, kterým se silně agresivní jedinec velmi rychle naučí tlouct protivníka. Protože údery náhubkem zpřímá bolí i útočníka, rychle se naučí vést údery šikmo zespodu, kdy je zpětný odraz tlumen koženým nánosníkem. Pokus se útočnickovi podaří dostat se protivníkovi na záda, vyskakuje na něj jako při páření a předními nohama ho pevně drží. Tento postoj je silným výrazem dominance (Mikulica, 1985).

3.2.6. Agresivita na vodítku

Psi patří mezi společenská zvířata a ráda se seznamují s jinými jedinci svého druhu. Seznamování psů je plné rituálů, které mohou zabránit případnému problému. Pokud je některý ze psů držen na vodítku, dostává se do nevýhodné pozice. Nevědomky může na vodítku zaujmout dominantní pozici nebo nemůže jasně reagovat svým tělem na výzvy druhého psa. Pes držený na vodítku také vnímá to riziko, že v případě konfliktu nemá možnost utéci. Velkou váhu na nervózním chování psa na vodítku má i jeho majitel, který

začne panikařit při pohledu na blížíícího se psa, šponuje vodítko a svého psa tak nevědomky začne znervózňovat. Jistější je se jinému psovi v klidu vyhnout a odpoutat pozornost svého psa jinam (Hebel, 2011).

3.2.7. Agresivita a lovecká náruživost

Lovecká náruživost je jiná emoce než agresivita, projevuje se v jiných situacích a výrazové prostředky jsou odlišné. Lovecký pes pronásledující srnu k ní necítí agresivitu. Pes na stopě vydává širokou škálu zvuků, od štěkotu po těžko definovatelné zvuky. Zásadně se však nevyskytuje agresivní vrčení. Lovecké chování je základem nácviku obran, kdy je systematicky rozvíjen a přepracováván instinkt lovu zvěře. Nejde tedy ani o obranné nebo agresivní chování.

Může dojít ke konfliktu lovecké náruživosti a strachu, který je pozorovatelný u neloveckých plemen psů. Příkladem může být situace, kdy pes pronásleduje utíkající kočku, která se mu následně postaví. Pes má snahu zaútočit a kočku začne vyštěkávat. Pes ale ani v této situaci neprojevuje výrazy agresivity (Mikulica, 1985).

3.2.8. Agresivita a služební využití psa

Útok zvířete na jedince svého druhu je jeho agresivním chováním zařazeno do komplexu sociálního chování, což je samozřejmé. Vztah služebního psa k lidem už tak samozřejmý není. K některým lidem se pes projevuje přátelsky nebo nepřátelsky, na jiné osoby útočí jen podle obměněných vzorců loveckého chování.

Agresivitu je nutné odlišit od strachu. Strach a agresivita nejsou protikladné pojmy, jelikož strachové i agresivní vyhodnocení situace může probíhat současně. Pes se bojí a na pokus o přiblížení reaguje agresivně. Může tak ze strachu reagovat na neznámé psy i osoby i vlivem nedostatečné socializace. Strach je pud, který motivuje jedince k reakci na případnou hrozbu. Pokud se u psa objeví kousání ze strachu vůči lidem v jakýkoliv podmínkách, je to dáno nízkým prahem pro spouštění strachového i agresivního chování. Také pojmy agresivita a nebojácnost se nerovnají. Nebojácný pes má vysoký práh pro spouštění obranného chování, a proto ještě nemusí být agresivní.

Nyní se stále více prosazují tendence vyžadující psy společenské a sebevědomé. Tito psi mají sociální zábrany, které jim dovolí útok na člověka jen v nejkrajnějším případě, při vlastním ohrožení nebo při obraně psovoda. Ovšem sebevědomý a agresivní pes je ve velké výhodě ve

všech nejasných situacích, kdy je zapotřebí jeho zákroku. Ve služebním výcviku psů se mnohdy vyskytují situace, kdy agresivní chování psa může být nespornou oporou psovoda. Aby takový pes byl použitelný, musí být stále jeho agresivita udržována vhodným výcvikem v mezích ukázněnosti. Ovládnutí zdravě agresivního psa je otázkou správné výchovy, kterou je potřeba začít u štěněte a pokračovat do dospělosti. Velkou roli zde hraje psovod. Agresivní pes nikdy nepatří do rukou nerozhodným a neprůbojným lidem (Mikulica 1985; Abrantes 1997; Haug, 2008).

K hlídání objektů jsou preferováni psi s vysokou úrovní teritoriální agrese. Psi, kteří velmi agresivně obhajují a chrání svůj majetek. Problém může nastat, pokud pes začne napadat i svou rodinu, děti, kolemjdoucí nebo ruší sousedy neustálým štěkotem. Existuje mnoho faktorů, které souvisejí s teritoriální agresí. Velkou roli hraje pohlaví psa, plemeno, věk, stupeň výcviku i přístup majitele. Často trestaný pes projevuje vyšší známky agresivity (Pérez - Guisado, 2009).

3.2.9. Patologická agrese

Nutné je odlišit zdravě agresivního psa od psa patologicky agresivního. Otázkou je, co je ještě zdravá agrese a co už je patologickým projevem chování. Patologická agrese se objevuje při obraně teritoria, při zaujímání hodnostního pořadí a obraně kořisti. Velkou měrou k tomu přispívá i chybná výchova psa. Patologická agrese se projevuje extrémně nízkým prahem pro spouštění agresivního chování a nedostatečnou blokadou agrese. O dědičném poškození lze uvažovat tehdy, pokud se agrese objeví u rodičů a sourozenců, kteří žijí v jiných podmínkách. Jednou z dědičných forem agresivity je neurogenerativní onemocnění NCL. Patologická agrese se může projevit i u nakažlivých nemocí, jako je vzteklina, psinka nebo parvoviroza (Mikulica 1985).

3.2.9.1. Neuronální ceroidní lipofuscinóza (NCL)

NCL je neurogenerativní onemocnění postihující lidi i zvířata.

U border kolií byla kauzální mutace nalezena v sekvenci CLN5 genu. Jde o velmi podobnou mutaci lidského genu, proto může border kolie sloužit jako dobrý model pro lidské NCL (Melville et. al., 2005; Mizukami et al., 2011).

U NCL je charakteristické shromažďování lipopigmentů (ceroidu a lipofuscinu) v lysozomech. O border kolií mohou být příznaky pozorovány už v patnácti měsících věku.

Počátek a klinický projev choroby je poměrně individuální. Míra poškození se s věkem zvyšuje, u všech jedinců dochází k rozvoji ataxie a vývoji psychických abnormalit. Objevují se epileptické záchvaty, zvýšený neklid, halucinace, agresivita, hyperaktivita, poruchy rovnováhy. Dochází k poškození sítnice ukládáním lipopigmentů. Postižená zvířata se zřídka dožijí 28 měsíců věku, onemocnění je neléčitelné (Studdert et al., 1991).

NCL se dědí autosomálně recesivně, rozvíjí se u jedinců, kteří od obou rodičů zdědí mutovanou alelu. Heterozygoti jsou klinicky zdraví, mutaci ovšem přenášejí na své potomky. Příkladem může být krytí dvou heterozygotů, kdy bude 25% potomků zcela zdravých, 50% potomků bude přenašeči a 25% bude postiženo NCL (Siintola et al., 2006).

Formy NCL se u jednotlivých plemen liší. Forma NCL u border kolií je rozsahem příznaků a věkem psa při nástupu nemoci velmi podobná formě probíhající u anglických setrů (Katz et al., 2005).

Velkou váhu NCL u border kolií přikládají např. v Japonsku, kde v letech 2000 – 2011 bylo zjištěno téměř 40% zatížení mutací u sledované populace. Prozkoumání rodokmenů prokázalo problém u importovaných psů a všichni postižení jedinci měli společného předka. Cílenou selekcí počet postižených jedinců ke konci sledovaného období výrazně poklesl (Mizukami et al., 2012).

3. 2. 10. Dominance a submise

Termín dominance je široce používán k vysvětlení zvířecího i lidského chování. Dominance je sociální agrese, jejímž cílem je ovládnutí konkurenta, ne jeho zrušení. Dominance bývá spojena s postavením psa ve smečce. Dominantní jedinec má vysoké postavení, submisivní jedinec má postavení nižší. Vztahy dominance – submise jsou z větší části u psů formovány v agresivních potyčkách. Pokud jeden vyhraje, k dalšímu boji už pravděpodobně většinou nedojde, submisivní pes se okamžitě podřídí. To závisí na schopnosti identifikovat jedince ve smečce. Lorenz (1963) prohlásil, že agrese je nutným předpokladem pro vytváření individuálních svazků. Čím je pes agresivnější, tím je pro něho důležitější rozpoznávat ostatní členy smečky, aby byl schopen projevit patřičnou submisi, pokud je to třeba. Není možné spoléhat na to, že pokud je jednou vztah dominance – submise zaveden, nedojde již nikdy k agresi. Hierarchie funguje, protože podřízený jedinec se obvykle vyhýbá setkání nebo odejde a dává najevo typické smířlivé chování bez jakýchkoli známek strachu. Ani dominantní zvíře se příliš nesnaží vyhledávat šarvátky. Ukázkou může být situace, kdy dominantní jedinec vyžene podřízeného od krmení, u kterého má dominantní jedinec vždy

přednost (Abrantes 1997, Cafazzo et al., 2010). Vztahy dominance – submise se vytvářejí na základě učení. Některé druhy zvířat projevují i viditelné znaky dominance. Např. feny potlačované velmi dominantní alfa – fenou třeba vůbec nezačnou hárat. Zimen (1981) odhalil zajímavý rys. I když alfa samec není zodpovědný za většinu kopulací v období páření, je otcem většiny štěnat. Dominantní samci se tedy nejúspěšněji páří. Ovšem u vlčích smeček lze pozorovat situaci, kdy dominantní samec čelí neustálým výzvám kvůli postavení, že submisivní samci mají mezitím možnost se nepozorovaně pářit se samicemi. Stejně tak vysoká úmrtnost věčně soupeřících dominantních samců, dává možnost submisivním samcům k vylepšení postavení. Strategie submise je tak moudrá. Zvíře se zbytečně nevysiluje beznadějným bojem, je pro něho užitečnější vyčkat. Podřízená zvířata používají smířlivé a submisivní chování. Často jsou schopni zastínit dominantní jedince a těžit z příležitostí, aby získala přístup k životně důležitým zdrojům. Submisivní jedinci získávají výhody z členství ve skupině, především v obraně proti soupeřům. Je to užitečné u sociálních predátorů, kteří tak mohou ovládat velké území.

Často dochází k špatnému výkladu pojmů agrese a dominance. Je možné být agresivní a dominantní, ale to neznamená, že pes útočí, protože je dominantní. Pes neútočí kvůli dominanci, cílem dominance je ovládnutí druhého pomocí ritualizovaného chování, aniž by utrpěl zranění. Až konečný útok, pokud k němu dojde, je motivován agresí (Abrantes, 1997).

3. 2. 11. Omezení agrese a vrozené zábrany agresivity

Boj znamená jistou míru nebezpečí a může vést ke zranění a smrti. Proto evoluce vykazuje sklony k vývoji mechanismů omezující agresivní chování. Je účinnější, aby se přímá agrese neuskutečnila, aby měla účinné brzdy. Tyto brzdy označujeme jako vrozené zábrany agresivity. Prvním brzdou jsou tělesné znaky mládí.

3.2.11.1. Tělesné znaky mládí

Feny bývají ke štěněti tolerantnější než samci. Štěňata se rychle učí usmiřovacímu chování. Patrné to je z následující situace. Fena žere a drzé štěně se přiblíží ke krmení feny. Přibližuje se stále i přes varovné zavrčení feny. Když je štěně na dosah krmení, fena vyskočí, chytí štěně za čenich a přitiskne ho k zemi. Štěně zakňučí a uteče. Po chvíli se situace opakuje. Tentokrát ovšem štěně reaguje na prvotní zavrčení feny okamžitým olíznutím, vytočením zadních nohou do stran a hrabáním přední nohou ve vzduchu. Dojde k zastavení agresivního chování feny formou usmiřovacího chování. Štěně se tak učí správnému chování se silnějšími jedinci svého

druhu. Účelem mateřského chování není naučit štěně agresi, ale jak se jí vyhýbat. Štěňata vyrůstající bez kontaktu se sourozenci a dospělými psy se nikdy nenaučí veškerému sociálnímu chování.

Velká tolerance je viditelná i ve vztahu psů k dětem. Samozřejmě je situace jiná, pokud má pes s dětmi negativní zkušenosti, kdy ho děti týraly a ubližovaly mu.

3.2.11.2. Pohlaví

Další zábranou k projevům agresivity je samičí pohlaví. Zdravý a vyrovnaný pes běžně nenapadne fenu, a pokud k tomu dojde, lze předpokládat, že je narušena přirozená blokáda agresivity a jedince je tak vhodné vyřadit z chovu (Mikulica 1985; Abrantes, 1997).

3.2.11.3. Vytváření teritorií

Jedním z mechanismů k omezení agrese je vytváření teritorií. Smečka nemá potřebu rozšiřovat svůj prostor, pokud mají pro svou skupinu dostatek zdrojů potravy a dostatek prostoru k životu. Dochází tak pouze k hraničním potyčkám. Samci často bojují o teritoria skutečnými bitvami nebo ritualizovanými souboji prověřující jejich sílu. Teritoriální boje mají na populaci selektivní účinek, slabší samci bývají vyloučeni na méně žádoucí místa, a pokud se i přesto spáří, potomstvo má horší podmínky k přežití. Teritorialita přeje silnějším a omezuje reprodukci těch, kteří jsou slabší. Obětování vyloučených zvířat obvykle prospívá celé smečce. Skupinová selekce se vyvíjela za účelem kumulativního genetického prospěchu celého druhu (Wynne-Edwards, 1962; Abrantes 1997).

3.2.11.4. Ritualizace

Ritualizace je další z geneticky naprogramovaných omezení boje. Vlci a psi zaujmají výhružný postoj za stálého vrčení. Výhodou ritualizace je, že všichni protivníci šetří energií. Vítěz by mohl hodně ztratit, pokud by se příliš vyčerpал. Zraněnému vítězi by se nemuselo podařit porazit dalšího protivníka, poražený má naopak šanci na přežití a možnost vyhrát příští souboj. Většina živočišných druhů má jasné signály signalizující akceptování porážky, která zakončí boj dříve, než dojde ke zranění.

3.2.11.5. Zvedání tlapky

Výraz pokory objevující se už u nejmenších štěňat. Sající štěňata přisátá ke struku rytmicky dráždí tlapkou vemínko feny. V dospělosti toto gesto patří mezi smířlivá gesta.

S pokládáním tlapky se můžeme setkat i v jiné situaci, kdy silnější pes uklidňuje protestujícího jedince zvednutím přední nohy a opřením o bok druhého psa. Jde o uklidňující gesto.

3.2.11.6. Olizování koutků

Olizování koutků je pozorovatelné už u malých štěňat, která olizují koutky svých rodičů.

Často je pozorovatelná i snaha psa olíznout obličej svého psovoda. Olizování je jednoznačně smířlivé gesto.

3.2.11.7. Lehnutí na záda

Jedna z nejsnáze pozorovatelných metod při snaze ukázat porážku. Pes se položí na záda a nastaví silnějšímu psovi své břicho. Jde o jasně podřízenou polohu (Mikulica 1985; Abrantes, 1997).

3.2.11.8. Lehnutí na břicho

Opakem podřízeného chování a lehnutí na záda je položení břichem k podlaze. V tomto případě jde o jeden z nejsilnějších konejšivých signálů, které pes používá. Velmi často tento signál používá pes s vysokým postavením ve smečce. Velmi často tuto pes zaujme ve chvíli, kdy se kolem něho začne situace poměrně vyhrocovat. Dospělý pes se položí na břicho, aby ukonejšil nejistého psa.

3.2.11.8.1. Konejšivé signály

Jsou používány jako prevence, aby pes předešel možnému konfliktu. Psi používají tyto preventivní signály dlouho předtím, než k nějakému konfliktu vůbec dojde. Mají za úkol zabránit výhrůzkám, možnému vzniku problémů, mají tlumit stres a neklid, nervozitu a další nepříjemné jevy. Psi je používají i proto, aby zklidnili sami sebe. Schopnost orientovat se v používání konejšivých signálů může být velmi prospěšné nejen pro psy ve smečce, ale i při výcviku a soužití psovoda a jeho psa (Rugaas, 1997).

4. MATERIÁL A METODY

Metodicky byla tato studie realizovaná formou dotazníku, který byl složený z 28 otázek. Dotazník byl k dispozici široké odborné i laické veřejnosti. Po stylistické a formální úpravě byl umístěn na internetové stránky pomocí služby Google Disk. Jde o standardní řešení, které se běžně využívá i jinými komerčními společnostmi i s možností důvěryhodného zpracování dat. Výsledná data jsou přitom k dispozici jen pro autora. Dotazník byl uveřejněný od 15. 05. 2012 s koncem pokusu do 31. 12. 2012 a následně byl stopnutý. Veškerá získaná data byla sumarizována a dále analyzovaná. Do dotazníku se zapojilo celkem 98 osob se zkušenostmi v chovu border collie. Dotazník je součástí příloh.

5. VÝSLEDKY

První část dotazníku se věnovala přinesené štěněte domů, seznamování s novým domovem a členy domácnosti.

1. Z průzkumu je patrné, že nejčastěji štěňata putovala do nových rodin ve věku osmi týdnů.

2. 24% respondentů si pořizovalo štěně do samoty jako jediného psa, zbývajících 76% přivedli border collii do domácnosti, kde už minimálně jeden pes, povětšinou již starší, byl.

3. Další otázka se vztahovala k domácí smečce. Otázka byla věnována reakci „původního“ psa na nový přírůstek. Z 87% bylo štěně přijato bez větších potíží, pouze s klasickým usměrňováním drzého štěněte. 2% majitelů se potýkalo s velkými problémy, kdy nový přírůstek byl přijímán s velkými problémy.

4. Jak reaguje majitel na problém ujasňování postavení v domácí smečce?

Jde vidět, že většina majitelů má s výchovou psů ve smečce zkušenosti a proto nejčastější volené odpovědi byly následující: „Mezi psy nezasahuji, vyřídí si to samy“ (62%) a „Cíleně upřednostňuji staršího psa, aby mladšího nebral jako vetřelce“ (38%). 4% respondentů by staršího psa ztrestali, protože podle nich jedná neuváženě ke štěněti.

5. Nejčastěji je štěně border collie pořizováno už k jiné border collii, popřípadě šeltii. V průzkumu se však objevil i dobrman, australský ovčák, rhodéský riedback nebo jezevčík.

6. Kolik lidí se doma border collii stará? Ve vztahu s krmením, péčí o tělo, venčení nebo návštěvy cvičáku. Z odpovědí je patrné, že nejčastěji, z 87% se stará o psa jeden, maximálně dva lidé, v jejich nepřítomnosti je někdo zastoupí. Model rozdělení povinností v celé rodině funguje tak, že 16% rodin si dokáže úkoly spojené s péčí o psa rozdělit na více členů.

7. Další otázka byla věnována současné úrovni výcviku a práce s border colliemi, kdy byla respondentům položena jednoduchá otázka s možností označení více řešení.

Pravidelně docházíme na cvičák, účastníme se výcviku poslušnosti: 38%

Pravidelně se věnujeme nějakému ze psích sportů: 69%

Soutěžíme na amatérské/profesionální úrovni: 48%

Pes ovládá základní povely, jsem samouk: 26%

Nikdo neoznačil odpovědi:

Pes výcvik nepotřebuje, je na zahradě a tam to není nutné: 0%

Já psa necvičím, nedokážu úroveň jeho stupně výcviku posoudit: 0%.

8. až 10. otázky směřovaly ke specifikaci prováděných psích sportů a úrovně výcviku.

První místo obsadili majitelé border collií věnujících se agility, v těsném závěsu oblíbenosti je dogdancing a dogfrisbee. Několik majitelů se věnuje coursingu, obedience, flyballu a pozadu nezůstává ani klasická sportovní kynologie, převážně obrany. Nejméně časté bylo pasení a stopování, ale i tady se několik majitelů našlo. Dalším odvětvím bylo doprovázení páníčků při rekreaci, ať šlo o skijoring, nebo běh u kola. Více než polovina odpovídajících se věnuje některému ze sportů na závodní úrovni, aktivně plní nejrůznější zkoušky z poslušností, našel se i obranářský mistr ČR.

11. Další otázka směřovala ke zdravotnímu stavu border collie a podvědomí majitelů o možnosti dědičných nemocí. Většina majitelů spoléhá na průkaz původu a tím tak zajištěnou garanci zdraví: 81%. Majitelé psů bez průkazu původu věří chovateli, že štěně je zdravé: 11%. 3% majitelů o zdravotním stavu psa nic nevědí. 5% majitelů psů bez průkazu původu má štěně po zdravých a testovaných rodičích.

12. Předmětem zájmu v další otázce je, zda byla pozorována porucha chování u předků štěněte. 94% si je jistých, že ne, nebo o tom chovatelé nemluvili. 3% respondentů ovšem připouští u předků svého psa možnou variantu genetické vady jako je NCL (Neurogenerativní onemocnění charakteristické zvýšeným usazováním odpadních lipidů v nervových buňkách). Někteří respondenti o poruše NCL nemají vůbec povědomí.

13. „Byla Vaše border collie někdy účastníkem rvačky?“

Ano, několikrát za různých situací: 23%

Ano, byla iniciátorem rvačky: 17%

Ano, ale nebyla iniciátorem rvačky: 37%

Nikdy: 36%

14. Situace ve štěněčím věku a útoky na border collii v tomto období: Až 28% respondentů

má s agresivním napadením štěněte zkušenost, přičemž štěně si nese následky po celý život. 10% majitelů si je jistých štěněčí nedotknutelností a spoléhají na to, že by štěně přeci žádný pes nenapadl. 33% případů se setkalo pouze s napadáním z výchovných důvodů, například při drzé krádeži hračky jinému psovi. 29% si už není vědoma, jestli ve štěněčím věku k nějaké potyčce došlo.

V dalším oddíle otázek byly předmětem zájmu přirozené projevy chování border kolií v běžném životě.

15. Prvním ze zkoumaných znaků bylo stále přítomné nahánění, jak moc se u psů našich respondentů projevuje v běžném životě? 7% respondentů svou důslednou výchovou zvládají tento projev chování potlačit. 17% majitelů má doma absolutně nenahánějící border collie a celých 78% má doma opravdové potomky jejich pracovních předků. Z nich 54% je schopných nahánět naprosto vše a všechny úplně kdekoliv, zbylých 24% své obíhání a shánění dohromady směřuje pouze k rodině, například při rozdělení členů rodiny při procházce.

16. Štípání do nohou lidí nebo jiných psů, kterým se snaží border collie upoutat pozornost, je dalším znakem, který se u border colií vyskytuje. Jaká je četnost výskytu tohoto znaku, bylo předmětem otázky. 44% respondentů s tím má zkušenost u svého psa při hře s jinými psy. Psi 18 % majitelů to zkouší i na děti, které takto chytají, pokud je chtějí například zpomalit.

13 % má tento znak změkнутý výchovou a pes si to ani v nejmenším nedovolí a 32% majitelů tento znak u svého psa vůbec nepozoruje.

17. Dále byla zkoumána zkušenost chovatelů s upřeným pohledem border collie. Z výsledků vyplývá, že až 68% respondentů je má. Dalších 26% si sice pohledu všimá, ale nekladou mu nějaký význam. 4% majitelů si pohledu vůbec nevšimla a 3% tvrdí, že se jejich border collie přímým pohledům vyloženě vyhýbá.

18. Na přímou otázku ohledně agresivity border collie odpovědělo 16% respondentů: ano. Jejich border collie je už od štěněte velmi dominantní a reaguje agresivně na psy hlavně stejného pohlaví.

12% respondentů také tvrdí: ano, po negativní zkušenosti v mládí agresivně reagují na sebemenší podnět od jiného psa. 4% uvádějí, že agresivita je poddědná po rodičích, kdy nejen jejich pes, ale i ostatní sourozenci a aspoň jeden z rodičů se projevují agresivně. 41% majitelů

nemá zkušenost, že by jejich border collie byla agresivní, dokáže jednotlivé vyhrocené situace vyřešit bez náznaku agrese. Byl zde prostor i k vyjádření se obsáhlejšímu, čehož mnoho respondentů využilo. Nejčastěji se řešila otázka co je dominance a co je agresivita.

Otázky 19. až 21. směřovaly přímo k četnosti bezdůvodného napadení border collie: 59% s tím nemá zkušenost, ale 41% ano. V otázce č. 20 dostali respondenti prostor k popsání vyhrocených situací, kdy byla jejich border kolie bezdůvodně napadena. Převažovalo věčnění v parku a přiřícení se jiného psa, časté jsou i problémy na cvičácích. Problémy také dělá jejich zaujatost do sportu, uštěkanost a pobíhání, což kolem stojící psi dokáže rozčílit. Nejčastějším útočníkem byli psy plemen německého ovčáka, staford, jiná border collie a kříženci. Objevil se tu ovšem i jorkšírský teriér, pinč, bígl, retrívr, akita, maďarský ohař nebo středoasiat.

V otázkách 22 a 23. Byly středem zájmu následky rvačky, případné veterinární náklady a chování majitele útočícího psa. 52% procent napadených našťěstí vyvázlo vždy jen s nervovými problémy a 24% zvládlo ošetření psa doma. Ve 24% bylo veterinární vyšetření nevyhnutelné a ve dvou procentech došlo i k napadení majitele psa. Ze strany útočníka se většinou jednalo o nezáměr, po rvačce si psa ve 42% odchytil a odešel. 24% majitelů se alespoň omluvilo. Pouze 8% majitelů útočícího psa nabídlo spoluúčast na případných veterinárních nákladech. I zde byla možnost k širšímu vyjádření, kdy bylo většinou popsáno chování majitele útočícího psa.

Poslední oddíl otázek 24 a 28. bylo určeno pro majitele jiných plemen psů než border collie, které mají s rvačkami, kde figuruje border collie zkušenost. Jejich pohled na charakteristické projevy chování border kolie byl velmi důležitý. 65% majitelů jejich chování jako problematické vidí, jejich psi nejvíce rozhodí příkrčená chůze, štípání a pasení při hře a upřený pohled vyzývající k rvačce. Zároveň si ale 52% majitelů myslí, že je vše jen o správné socializaci a problémy v chování mohou mít i jiná plemena. 42% majitelů má u svých psů problémy s agresí, většinou ale pouze k určitým jedincům, mezi nimi se vyskytuje i přímo border collie. Zbylých 58% nemá s agresí problém. Setkání s border kolie se snaží vyhnout a nejčastěji přecházejí na druhý chodník 27%, místa, kde se venčí border kolie vůbec z 9% nenavštěvují, 36% se nechce nechat omezovat. 9% majitelů aspoň upozorní majitele borderky, že jeho pes s nimi má problém a 9% má snahu problém řešit formou společného seznamování, návštěvy cvičáku a podobně. 44% respondentů ví i o dalších majitelích, kteří

mají s border colliemi problém, 10% se s jinými pejskaři vůbec nebaví a 52% neví, že by o tom někdy někdo mluvil.

6. DISKUSE A ZÁVĚR

Agresivitou se zabývá mnoho světových výzkumů. V novozélandském výzkumu prováděném veterinárními lékaři byla jedním ze sledovaných plemen i border kolie, o které pojednává tato práce. Podle jejich výsledků border collie patří mezi středně agresivní plemena společně třeba s staffordshirským teriérem nebo dobrmanem. Jako velmi agresivní jsou hodnoceni např. welsh corgi, kokršpaněl, německý ovčák nebo rotvajler. Méně agresivní než zmiňované border kolie jsou labradoři, zlatí retrívři, boxeři, dalmatini, bišonci nebo buldoci. Zkoumáno bylo celkem 108 psích plemen, z nichž jsou zde vypsáni jen ti nejpobulárnější (Stafford, 1996). Součástí světových výzkumů je specifikace na různé typy agrese, velmi často jde o agresivitu ze strachu, která je nejrozšířenějším typem. Dále se sleduje míra dominance jednotlivých plemen, ochranné či přivlastňovací chování. Častým sledovaným kritériem je vliv pohlaví na agresivitu. Výsledky výzkumů se získávají buď dotazníkovým šetřením jako v případě dotazníku v této bakalářské práci, nebo přímým pozorováním v domácích podmínkách, či veterinárních ordinacích, jak tomu bylo v případě tohoto amerického výzkumu (Borchelt, 1983).

Zkoumání agresivity by mělo vést k návrhům řešení, jak agresivitu či dominantní chování omezit či úplně potlačit, ať už preventivními opatřeními nebo aktuálním řešením problému. Základem prevence je správná socializace, velmi důležitá i pro výchovu border collie v dotazníku této bakalářské práce. V případě již rozběhlých problémů je nutné vyhledat odbornou pomoc, obrátit se na schopné výcvikáře, kteří mají s daným problémem dostatek zkušeností. Pensylvánští veterinární lékaři dále doporučují jako řešení aktuálních potíží kastraci či léčbu medikamenty. Podle jejich pozorování a opakovaném kontaktování majitelů agresivních zvířat po 3-15 měsících trvající léčbě byl úspěch až 90%. (Line and Voith, 1986). Agresivita je sledována i vůči lidem, nejen vůči jiným psům, čemuž se věnoval převážně dotazník z této práce. Ale i v dotazníku se vyskytla jedna z odpovědí zahrnující chování border collie k dětem, kdy 18% respondentů má zkušenost se štípáním border collie do dětí, kdy může dojít i k úrazu dítěte, přinejmenším to dítěti nemusí být příjemné. Border collie patří mezi střední plemena psů, které podle výzkumu Masarykovy univerzity v Brně mají na svědomí 22% útoků na děti ve věku čtyř až třinácti let. Útoky byly vždy reakcí na nevhodné chování dětí, ať šlo o provokace psa, způsobení bolesti, obranné reakci po leknutí z nečekaného probuzení psa dítětem. Zde je nutné apelovat na dostatečnou osvětu pro rodiče a předškolní děti, je nutné je naučit jak se chovat k psům, ať vlastním, či cizím, aby se předešlo riziku pokousání (Náhlík a kol., 2010).

Z výsledků dotazníkového šetření *Agresivita a plemeno border collie* vyplývá, že vrozené projevy chování border collií mají nezanedbatelný vliv na jejich fungování v normálním životě. Je proto nutné si uvědomit, že by měla být v některých případech věnována větší pozornost výchově a výcviku. Už od štěněte by se měl majitel poctivě soustředit na dotazníkem zkoumané vzorce přirozeného chování border collie. Snažit se potlačit, či úplně eliminovat např. nahánění dětí nebo aut, což může při nezvládnutí skončit fatální nehodou. Dle výsledků dotazníku se potvrdilo, že hlavní vliv na chování zvířat má majitel psa, což se vztahuje i na agresivitu, kterou může nevědomky svým chováním podpořit. Border collie je v současné době velmi oblíbené a populární plemeno psa, což vyplývá i z dotazníku, kdy několik respondentů má doma několik psů tohoto plemene. Jde o inteligentní a učenlivé zvíře, kterému se v dostupné literatuře připisují vynikající vlastnosti. Border collie je plemeno, které bylo vyšlechtěno pro práci u stáda. Této náplni se část respondentů věnuje už jen okrajově, daleko více se s border colliemi pracuje na poli sportovní kynologie, agility, dogfrisbee a u jiných populárních psích sportů, nebo fungují jako rodinní psi. V mnoha sportovních odvětvích nemají sobě rovnou konkurenci a jsou naprostou jedničkou mezi ostatními plemeny.

8. SEZNAM LITERATURY

- Abrantes, R.** 1997, Vývoj sociálního chování psů a dalších šelem psovitých, DONA, České Budějovice, ISBN 80-86136-61-2, 88 s.
- Arpaillange, C.** 2007, Canine aggressivity: Diagnosis and evaluation. Bulletin de l'Académie Vétérinaire de France, 160, (5), 359 – 367.
- Arvelius, P. , Malm, S., Svartberg, K., Strandberg, E.** 2012, Measuring herding behavior in Border collie-effect of protocol structure on usefulness for selection. Journal of Veterinary Behaviour: Clinical Applications and Research, 9-18
- Borchelt, P.L.** 1983, Aggressive behavior of dogs kept as companion animals: Classification and influence of sex, reproductive status and breed. Applied animal ethology, 10 (1-2), 45-61
- Cafazzo, S., Valsecchi, P., Bonanni, R., Natoli, E.** 2010, Dominance in relation to age, sex and competitive contexts group of free-ranging domestic dogs. Behavioral Ecology, 21 (3), 443-455
- Casey, R. A., Loftus, B., Bolster, C., Richards, G.J., Blackwell, E. J.** 2013, Inter – dog aggression in a UK owner survey: Prevalence, co – occurrence in different contexts and risk factors. Veterinary Record, 172 (5), 127
- Coren, S.** 1994, The Intelligence of Dogs. Canine Consciousness and Capabilities. The free Press, New York, 271 s.
- Dostál, J.** 2007, Genetika a šlechtění plemen psů. Dona, České Budějovice, ISBN 978-80-7322-104-1, 261 s.
- Grew, S.** 1985, Key Dogs From the Border Collie Family. Payne Essex, 146 s.
- Haug, L.I.** 2008, Canine Aggression Toward Unfamiliar People and Dogs. Veterinary Clinics of North America – Small Animal Practice, 38 (5), 1023-1041
- Hebel, A.** 2011, Výcvik psa podle jeho temperamentu. 1. vyd., Grada Publishing, a. s., Praha 7, 240 s.
- Hoffmann, U., Hamann, H., Distl, O.** 2003, Genetic analysis of traits of the working test for herding dogs 1st communication: Performance traits. Berlinem a Munchener Tierärztliche Wochenschrift, 116 (3-4), 81-89.
- Chang, M.L., Yokovama, J.S., Branson, N., Dyer, D.J., Hitte, C., Overall, K.L., Hamilton, S.P.** 2009, Intra-breed Stratification Related to Divergent Selection Regimes in

Purebred Dog May Affect the Interpretation of Genetic Association Studies. *Journal of Heredity*, (100), S28-S36.

Kaminski, J., Call, J., Fischer, J. 2004, Word learning in a domestic dog: Evidence for "fast mapping". *Science*, 304 (5677) , 1682-1683.

Katz, M. L. 2005, A mutation in the CLN8 gene in English setter dogs with neuronal ceroid-lipofuscinosis. *Biochem. Biophys. Res. Commun.*, (327), 541-547.

Line, S., Voith, V.L. 1986, Dominance aggression of dogs toward people: Behavior profile and response to treatment. *Applied animal behavior science*, 16 (1), 77 - 83

Lit, L., Schweitzer, J.B., Oberbauer, A.M. 2010, Characterization of human-dog social interaction using owner report. *Behavioural Processes*, 84 (3),721-725

Lorenz, K. 1963, *Das Sogennante Böse (On Aggression)*, Borotha-Scöler Verlag, Wien

Loučka, R. 2008, *Pasení se psem: metodická příručka výcviku*. 1. vyd., Svaz chovatelů ovcí a koz v ČR, ISBN 978-80-904140-4-4, 90 s.

Marschark, E.D., Baenninger, R. 2002, Modification of instinctive herding dog behavior using reinforcement and punishment. *Anthrozoos*, 15 (1), 51-68.

Melville, S. A., Wilson, C. L., Chiang, C.S., Studdert, V. P., Lingaas, F., Wilton, A. N. 2005, A mutation in canine CLN5 causes neuronal ceroid lipofuscinosis in Border collie dogs. *Genomics*, 86 (3), 287-294.

Mikulica, V. 1985, *Poznej svého psa*. 1.vyd., Státní zemědělské vydavatelství, Praha, 272 s.

Mizukami, K. , Kawamichi, T. , Koie, H. , Tamura, S. , Matsunaga, S. , Imamoto, S. , Saito, M. , Hasegawa, D. , Matsuki, N. , Tamahara, S. , Sato, S. , Yabuki, A. , Chang, H.-S. , Yamato, O. 2012. Neuronal ceroid lipofuscinosis in border collie dogs in Japan: Clinical and molecular epidemiological study. *The Scientific World Journal*

Mizukami, K., Chang, H.-S., Yabuki, A., Kawamichi, T., Kawahara, N., Hayashi, D., Hossain, M.A., Rahman, M.M., Uddin, M.M., Yamato, O. 2011. Novel rapid genotyping assays for neuronal ceroid lipofuscinosis in border collie dogs and high frequency of the mutant allele in Japan. *Journal of Veterinary Diagnostic Investigation*, 23 (6),1131-1139

Náhlík, J., Baranyiová, E., Tyrlik, M. 2010, Dog bites to children in the Czech Republic: the risk situations. *Acta veterinaria Brno*, 79 (4), 627 - 636

Peréz-Guisado, J., Munoz-Serrano, A. 2009, Factors linked to territorial aggression in dogs.

Journal of Animal and Veterinary Advances, (7), 1412-11418.

Pilley, J.W., Reid, A.K. 2011 Border collie comprehends object names as verbal referents. Behaviour Processes, 86, (2), 184-195.

Rooney, N.J. , Bradshaw, J.W.S. 2004, Breed and sex differences in the behavioural attributes of specialist search dogs - A questionnaire survey of trainers and handlers. Applied Animal Behaviour Science, 86 (1-2), 123-135.

Rugaas, T. 1997, Pa talefot med hunden: De dempende signalene. Canis Forlag, Melhus, 99 s.

Siintola, E., Lehesjoki, A. E., Mole, S.E. 2006, Molecular genetics of the NCLs – status and perspectives. Biochimica et Biophysica Acta – Molecular Basis of disease, (10), 857-864

Studdert, V. P., Mitten, R. W. 1991, Clinical features of ceroid lipofuscinosis in Border collie dogs. Aust. Vet, (68), 137-140.

Stafford, K. J. 1996, Opinions of veterinarians regarding aggression in different breeds of dogs. New Zealand Veterinary Journal, 44 (4), 138-141

Vieira, I. 2007, Etiology and treatment of pathological aggressivity in dogs. Bulletin de l'academie veterinaire de France, (160), 369-372.

Wynne-Edwards, V. C. 1962, Animal Dispersion In Relation To Social Behaviour, Oliver and Boyd, Edinburgh, 653 s.

Zimen, E. 1981, The Wolf, Its Place In The Natural World, Souvenir Press, 373 s.

Lonský, Z. Agrese proti cizím lidem a jiným psům? Diagnostika a léčba! Virtual panorama 360, Daav.Net, 2007, dostupné z <<http://www.zbyneklonsky.com/chovani/64-agrese-proti-cizim-lidem-a-jinym-psum--diagnostika-a-lecba.html>>

Český kynologický svaz, FCI – standart č.297. Stanovy ČKS., 2009, dostupné z <http://www.kynologie.cz/cks/src/str1_2009.htm#1>

9. SEZNAM ZKRATEK

NCL - neuronální ceroidní lipofuscinóza

10. SEZNAM PŘÍLOH

1. DOTAZNÍK Agresivita a plemeno border collie
2. OBRAZOVÉ PŘÍLOHY
3. FOTOGRAFICKÉ PŘÍLOHY

PŘÍLOHY

1. DOTAZNÍK

Agresivita a plemeno BORDER COLLIE

Před sebou vidíte dotazník týkající se tématu mé bakalářské práce "Agresivita a plemeno border collie". Žádám Vás o pár minut, které věnujete pročtení otázek a odpovídání. Cílem práce je zjistit, jestli jsou border collie (dále jen BOC) častěji napadány bezdůvodně jinými plemeny psů díky jejich jiné mentalitě, nebo jestli jsou často samy iniciátory rvaček, a z čeho jejich chování plyne. Budu Vám vděčná za každou připomínku, názor, postřeh. Na konci svého dotazníku Vám nechávám prostor k Vašemu vyjádření. Dotazník není jen pro majitele BOC, ale také pro majitele těch psů, kteří mají s útokem na BOC zkušenost, či zdali mají zkušenost s agresivní borderkou. Dotazník se vztahuje pouze na jednoho psa, pokud jich máte více, prosím o vyplnění o každém zvlášť. Otázky označené hvězdičkou jsou povinné.

Jméno psa *

Průkaz původu *

Do kolonky jiné prosím můžete napsat název CHS.

Pes je bez PP

Pes je s PP

Jiné:

Plemeno psa

Pokud se nejedná o BOC, uveďte prosím plemeno.

Pohlaví *

Pes

Fena

Kastrace *

Ano

Ne

Věk psa *

Do jednoho roku

1-3 roky

4-6 let

Starší sedmi let

1. V kolika týdnech jste si Vaši BOC přinesli domů? Otázka pro majitele BOC.

Standartně v osmi týdnech.
Dříve než v šesti týdnech.
V období od osmi týdnů do půl roku.
Déle než v půl roce.

2. Je Vaše BOC jediným psem v domácnosti? Pokud ne, jakého stáří jsou ostatní psi? Otázka pro majitele BOC.

Je rozmazleným jedináčkem.
Je ve společnosti mladšího psa.
Společnost dělá smíšená smečka psů, tedy starší i mladší jedinci.
Je ve společnosti staršího psa.

3. Jak reagoval "původní" pes na nový přírůstek? Vztahuje se k 2. otázce, pokud byla Vaše odpověď 3. nebo 4. varianta.

Docházelo k opakovaným agresivním útokům na štěně, psi se musejí stále hlídat a bez dozoru nenechávat pohromadě.

Docházelo pouze k výchovným opatřením a ujasnění postavení, např. pokud štěně navštívilo misku druhého psa, vypůjčilo si hračku apod.

Štěně bylo přijato s nadšením, od počátku byli psi sehraným týmem.

Jiné:

4. V případě potyček ohledně ujasňování postavení v domácí smečce reagujete? Vztahuje se k 2. otázce, pokud byla Vaše odpověď 3. nebo 4. varianta.

Mezi psy nezasahují, vyřídí si to sami.

Cíleně upřednostňuji staršího psa, aby mladého nebral jako vetřelce.

Staršího trestám, že jedná neuváženě ke štěněti.

Snažím se protěžovat štěně, aby mělo větší šance stát se vedoucím členem smečky.

5. Jakého plemene jsou ostatní psi ve smečce? Vztahuje se k 2. otázce, pokud byla Vaše odpověď 3. nebo 4. varianta.

6. Kolik osob se o Vaši BOC doma stará? (krmení, venčení, péče o tělo, návštěvy cvičáku...) Otázka pro majitele BOC.

Jedna, maximálně dvě.

Celá rodina se o různé úkoly dělí, každý dělá jednu z věcí pravidelně.

Celá rodina se o úkoly dělí, dělají je, jak je potřeba, nikdo nemá určený úkol.

Pravidelně jedna osoba, které v době nepřítomnosti někdo rád vypomůže.

Jiné:

7. Na jakém stupni výcviku je Váš pes? (možno více odpovědí) Otázka pro majitele BOC i jiných plemen.

Pes ovládá základní povely, jsem samouk.

Pravidelně docházíme na cvičák, účastníme se výcviku poslušnosti.

Pravidelně se věnujeme nějakému ze psích sportů.

Soutěžíme na amatérské/profesionální úrovni.

Pes výcvik nepotřebuje, je na zahradě a tam to není nutné.

Já psa necvičím, nedokáži úroveň jeho stupně výcviku posoudit.

Jiné:

8. Jakému psímu sportu/sportům se věnujete? Vztahuje se k 7. otázce, pokud byla Vaše odpověď 3. nebo 4. varianta.

9. Jak dlouho a na jaké úrovni? Vztahuje se k předešlé otázce.

10. Máte za sebou nějaký významnější úspěch? Vztahuje se k předešlé otázce.

11. Znáte zdravotní stav rodičů Vašeho psa? Otázka pro majitele BOC i jiných plemen.

Jde o psa s PP, mám tedy garanci zdraví štěněte i v písemné podobě.

Jde o psa bez PP, ale rodiče jsem viděl/a a zdají se zdraví. I chovatel to vypověděl.

Jde o psa bez PP, rodiče jsem nikdy neviděl.

Jde o psa bez PP, ale po testovaných a zdravých rodičích.

Pes je z útulku/zachráněn od nevhodného chovatele/ujal jsem se dospělého a rodiče nemohu znát.

12. Vyskytla se u předků Vašeho psa nějaká významnější porucha chování? (V případě neznámého původu psa neodpovídejte.) Otázka pro majitele BOC i jiných plemen.

Ano, několik vrhů po sobě vykazovalo zvýšenou agresi, možnost neprůkazného dědičného onemocnění NCL. (Neurogenerativní onemocnění charakteristické zvýšeným usazováním odpadních lipidů v nervových buňkách. Jedním z příznaků je změna chování psa - agresivita do té doby bezproblémových jedinců, deprese, hyperaktivita, strach...)

Ne, nejsem si vědom/a, chovatel ani majitelé příbuzných psů nikdy o ničem nemluvili.

Rozhodně ne.

Nevím co si pod pojmem nervová porucha představit.

13. Byla někdy Vaše BOC účastníkem rvačky? Otázka pro majitele BOC.

Ano, několikrát za různých situací.

Ano, BOC byla iniciátorem rvačky.

Ano, BOC ale nebyla iniciátorem rvačky.

Nikdy.

Nejsem si vědom/a, tak často psa nevenčím.

14. Došlo ve štěněcím věku k útoku na Vaši BOC? Otázka pro majitele BOC, pokud byla Vaše odpověď na ot. č.13. kladná.

Ano, štěně bylo několikrát napadeno a samozřejmě si to pamatuje dodnes.

Ne, jiný pes by přeci štěně nenapadl.

Ano, ale vždy v situaci, kdy si o to štěně koledovalo, např. při sebrání hračky jinému psovi.

Ano, ale spíše šlo jen o divočejší hru, štěně se vzpamatovalo a je bez následků.

Nejsem si vědom/a.

15. Pokud s Vaší BOC nepasete ovce jako náplň práce, projevuje znaky pasení v běžném životě? Otázka pro majitele BOC, pokud byla Vaše odpověď na ot. č.13. kladná.

Ano, často nahání a pase vše, co se jen pohne.

Pouze se snaží nahánět naši rodinu, pokud se jí rozdělíme.

Nepase vůbec, ani ji to nikdy nenapadlo.

Pást nesmí, je to dané důslednou výchovou.

16. Dalším znakem vrozeného chování BOC je tzv. štípání, kdy borderka při hře, nebo při touze na sebe upoutat pozornost, začne štípat zuby do nohou původně ovcí, v běžném životě ovšem lidí nebo jiných psů. Otázka pro majitele BOC, pokud byla Vaše odpověď na ot. č.13. kladná.

Má BOC si to nedovolí ani v nejmenším, je řádně vychovaná.

Občas tak reaguje při hrách ve smečce, kdy na sebe strhává pozornost, nebo provokuje jiné pejsky, ale nic špatného na tom nevidím, koušou se i jiná plemena.

Reaguje takto např. na běžící děti, které se tak snaží zadržet a zpomalit.

Nikdy jsem si něčeho podobného nevšiml/a.

17. Setkáváte se často u své BOC s rentgenovým upřeným pohledem? Otázka pro majitele BOC, pokud byla Vaše odpověď na ot. č.13. kladná.

Samozřejmě, bez toho by to nebyla BOC.

Nepřijde mi to nějak významné, občas se prostě podívá.

Přímým pohledům se vyhýbá.

Nikdy jsem nic podobného nesledoval/a.

18. Je Vaše BOC agresivní? Otázka pro majitele BOC, pokud byla Vaše odpověď na ot. č.13. kladná.

Ano, musím dávat pozor hlavně při setkání se psy stejného pohlaví. Je velmi dominantní už od štěněte.

Ano, po špatné zkušenosti jako štěně reaguje agresivně na sebemenší podnět od druhého psa.

Ano, pravděpodobně to zdědil po rodičích, jeden z nich je agresivní a ostatní psi jsou na tom ve vrhu podobně.

Není, nikdy se nepoprala a se všemi vychází skvěle, použitím "konejšivých signálů" dokáže každé rvačce předejít.

Nikam moc nechodíme, nemá možnost přijít do styku s jinými psy, proto nevím.

Jiné:

19. Došlo někdy k napadení Vaší BOC bez zjevné příčiny? Otázka pro majitele BOC, pokud byla Vaše odpověď na ot. č.13. kladná.

Ne, nikdy.

Ano, už několikrát, např. při procházce v parku, při výcviku na cvičáku.

20. O jaké plemeno psa se při útocích jedná nejčastěji? Otázka se vztahuje ke kladné odpovědi na ot.č.19.

21. Můžete popsat nějakou z těchto vyhocených situací? Otázka se vztahuje ke kladné odpovědi na ot.č.19.

22. Vyžádal si útok jiného psa veterinární ošetření Vaší BOC, případně i lékařské ošetření Vás? Otázka se vztahuje ke kladné odpovědi na ot.č.19.

Ne, oba jsme to ustáli jen s pocuchanými nervy.

Ano, pes musel urychleně na veterinu.

Ano, pes i já jsme museli podstoupit lékařské ošetření.

Psa jsem ubránil/a, on je bez škrábnutí, já musel/a navštívit lékaře.

Ne, těch pár škrábanců zvládne doma Septonex.

23. Jak se k situaci postavil majitel útočícího psa? Otázka se vztahuje ke kladné odpovědi na ot.č.19.

Nijak, vůbec se nestaral, psa si po dlouhé době odchytil a odešel.

Ještě mi vynadal, že za to mohu já se svou BOC, která si údajně začala.

Omluvil se odešel.

Omluvil se a nabídl podílení se na případném veterinárním léčení Vašeho psa.

Jiné:

24. Co myslíte, jak jiné plemeno psa vnímá charakteristické chování BOC?(Možnost více odpovědí) Otázka pro majitele BOC.

Nijak zvlášť, je stejné jako u jiných psů. Vše je jen o správné socializaci.

Např. pasení nebo štípání během hry jiné psy velice znervózňuje a častěji se po BOC ohánějí.

Upřený pohled BOC jiné psy vyloženě vyprovokuje k rvačce.

Jakmile jiný pes vidí příkrčenou chůzi BOC, už startuje.

Jiní psi reagují agresivněji, hned co spatří BOC a nemusí dělat absolutně nic, klidně jen spořádaně sedět vedle pána.

Jiná plemena psů reagují např. na závodech agresivněji, pokud se v jejich okolí objeví ulítaná a uštěkaná BOC.

Nikdy jsem toto hlouběji nepozoroval/a.

Jiné:

25. Má Váš pes problémy s agresivitou? Otázka výhradně pro majitele jiných plemen.

Ano, ve zvýšené míře ke psům stejného pohlaví, bez rozdílu plemene.

Ne, není agresivní nikdy za žádných okolností.

Ano, ale pozoruji, že je pouze cíleně vůči několika jedincům v okolí, např. pes napadající mého ve štěněcím věku apod.

Ano, ale pozoruji, že cíleně útočí pouze na psy plemene border collie.

26. Pokud je cílovou skupinou útoku BOC, proč Váš pes takto reaguje? Otázka výhradně pro majitele jiných plemen.

Borderka ho silně znervózňuje svou příkrčenou chůzí.

Upřený pohled BOC vyloženě vyzývá k boji.

Mému psovi jsou nepříjemné hry s BOC, hlavně jejich neustálé štípání a pasení.

BOC jsou samy o sobě velmi agresivní, můj pes pouze reaguje na útok a brání se.

Nevím proč to dělá, prostě si vždy vybere pouze BOC.

Jiné:

27. Snažíte se konfrontaci s BOC předejít? (Možnost více odpovědí.) Otázka výhradně pro majitele jiných plemen.

Ne, prostory pro venčení nejsou jen majitelů a jejich BOC, nebudu se kvůli nim omezovat.

Ano, místa kam častěji chodí majitel s BOC, z procházek raději vynechám.

Ano, svého psa vždy včas odvolám, připnu, když je třeba, přejdu na druhý chodník.

Snažím se domluvit se s majitelem BOC na nějaké variantě např. společného výcviku, jak psy blíže seznámit a zkusit se jejich averzi odbourat.

Nepotkávám je moc často, ale když už, vyzvu majitele BOC, ať si svého psa pohlídá, že můj je „nemusí“.

Jiné:

28. Víte o někom ve Vašem okolí, kdo má s BOC stejný problém? Otázka výhradně pro majitele jiných plemen.

Ano, mnoho místních majitelů psů se často potýká s problémy s místní BOC, která sama rvačky vyprovokovává.

Ano, již více pejskařů mi potvrdilo, že jejich pes útočí na BOC častěji než na jiná plemena, příčinu netuší.

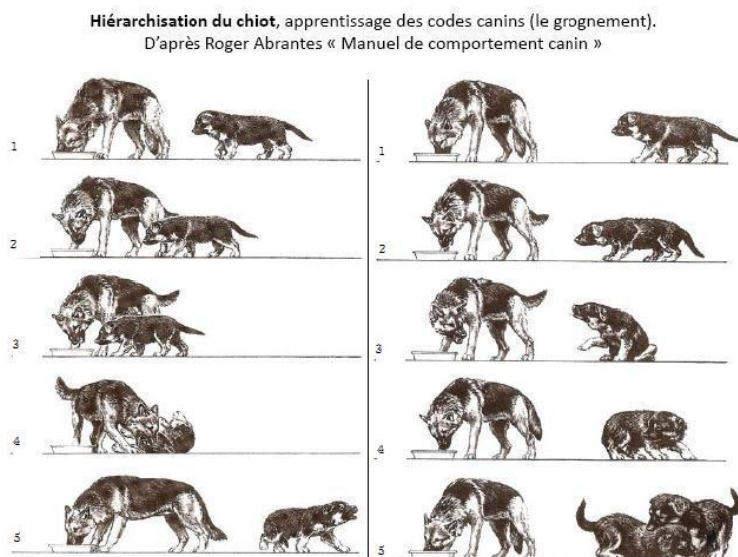
Ano, již více pejskařů mi potvrdilo, že jejich pes útočí na BOC častěji než na jiná plemena, za příčinu označují jejich jiné chování.

Ne, nikdo o tom nikdy nemluvil.

Nevím, s jinými pejskaři se o tomto nebavím.

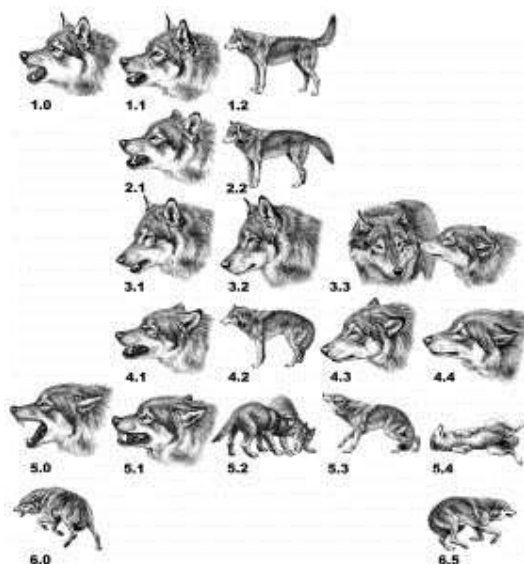
Vaše připomínky:

1. Obrazové přílohy

Obr. 1. Usměrnění drzého štěněte matkou, kdy se štěně snaží přiblížit k misce s krmením. Štěně nereaguje na 1. upozornění vrčením, fena ho potrestá. Při opakující se situaci po pár minutách si štěně již pamatuje, že zavrčení je varováním a odejde.

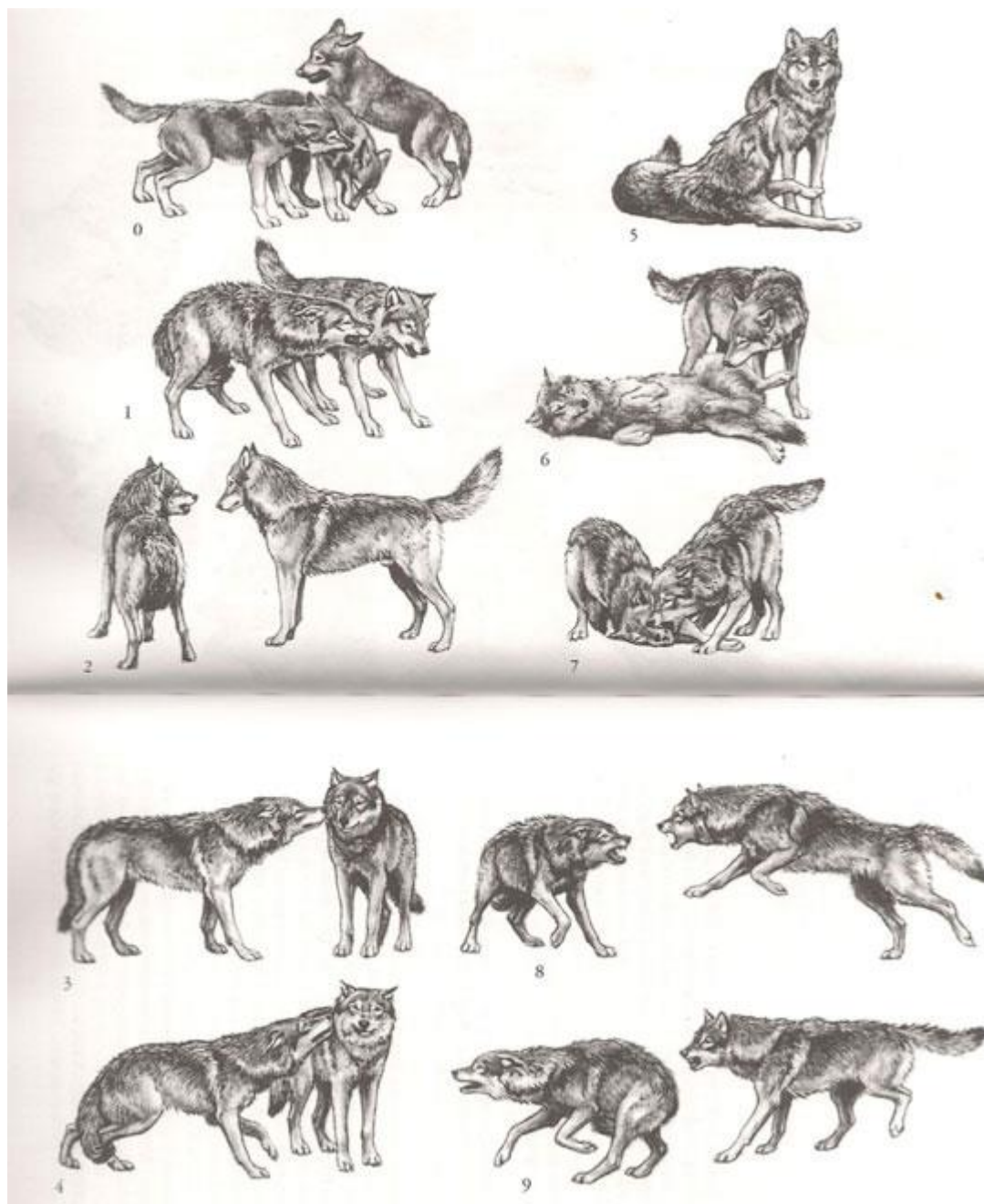
Obrázek: Roger Abrantes

Obr. 2. Řeč psů – od projevů agresivity až po submisi a podřízení.

Obrázek: Roger Abrantes

Obr. 3. Řeč psů

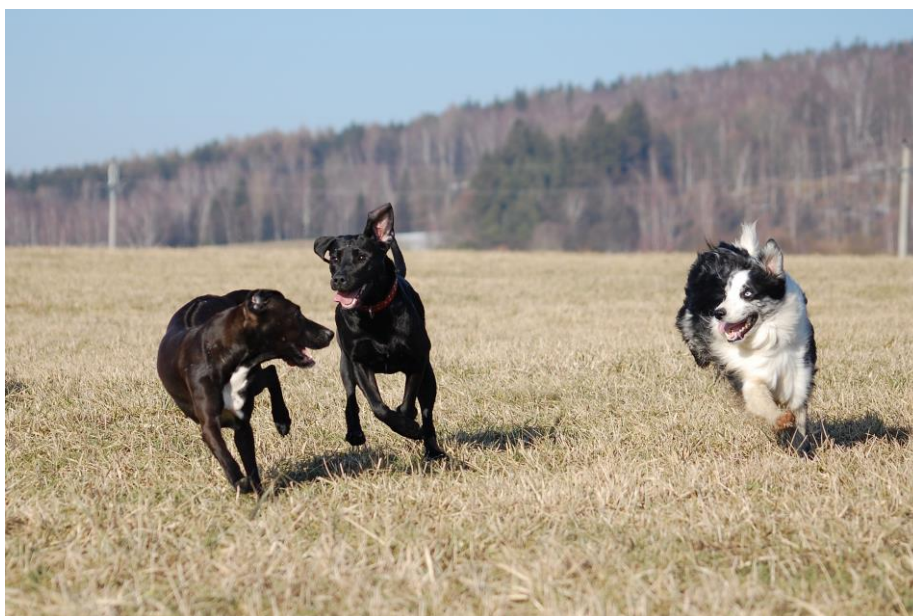
Obrázek: Roger Abrantes

2. Fotografické přílohy

Jedna z možných společných aktivit s border collií – agility.

Autor fotografie: Dana Havle

Border collie pasoucí ostatní psi při společném venčení.

Autor fotografie: Barbora Múdra

Věčně dorážející štěně border collie na staršího psa.

Autor fotografie: Barbora Múdra

Důležitá je osvěta těch nejmladších - zde pes border collie při práci s dětmi.

Autor fotografie: Pavel Múdry

Roztomilý vzhled štěnat border collií láká mnoho i nezkušených zájemců o štěně.

Autor fotografie: Petr Korelus

Border collie se uplatňují i ve sportovní kynologii – zde zákrok na figuranta při obranách.

Autor fotografie: Barbora Múdra

Dogfrisbee – oblíbený sport majitelů border collíí.

Autor fotografie: Barbora Múdra

Štěněčí hry často vypadají děsivě – jde však jen o nevinnou hru.

Autor fotografie: Barbora Múdra